

Přepis rozhovoru Mileny Lojkové se Zdeňkem Strakošem na téma Jak vzniká úspěch v ERC

Text prošel redakční úpravou

Dnes je naším hostem profesor Zdeněk Strakoš z Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy. Vítejte v Technologickém centru.

Dobrý den a děkuju.

Za mikrofonem se nesetkáváme poprvé. Před dvěma lety jsme spolu mluvili o podpoře žadatelů o granty ERC v Česku. Mezitím ale přišel mimořádný úspěch: v roce 2024 získalo ERC Consolidator Grant deset projektů z českých institucí. Prezidentka ERC Maria Leptin tento výsledek spojila právě s mentoringovými workshopy pro žadatele, které koordinujete. Vnímáte to jako určitou satisfakci?

Možná trošičku, ale asi to není ten hlavní pocit. To, co jsem zažil, když jsem se dozvěděl výsledky, byla především radost. Víím, že máme velké množství velmi kvalitních lidí, kteří si takovou podporu opravdu zaslouží, takže jsem měl radost z toho, že ji do stali. To byl ten hlavní pocit.

Workshopy pro žadatele o granty ERC jsme v našem podcastu už jednou představovali. Změnilo se za poslední dva roky něco v jejich podobě nebo v přístupu k žadatelům?

Změnilo se docela dost. A možná je dobré upozornit na jednu zásadní věc. Když jsme s těmi workshopy začínali, což je už více než patnáct let, povědomí o ERC bylo v Česku velmi slabé, téměř žádné. Dokonce zaznívaly velmi negativní hlasy, že to není pro nás, že to nepotřebujeme a nebudeme to podporovat. Takové prostředí se vlastně udržovalo dlouhou dobu.

Úspěch, kterého se podařilo dosáhnout v posledních letech, ale pomohl tuto situaci změnit. Už to tak není. A s tím souvisí i nutnost změny v našich workshopech, protože musíme usilovat o to, aby čas všech zúčastněných – jak účastníků, tak těch, kteří se snaží pomáhat – byl využit účelně.

Dříve, když bylo povědomí velmi slabé, jsme museli vysvětlovat i základní věci. Jinak to nešlo. Počítali jsme s tím, že na některých institucích se o ERC neví vůbec nic. Snažili jsme se pomoci i žadatelům, o nichž jsme si třeba mysleli, že na grant zatím nemohou dosáhnout, ale i to bylo užitečné.

Teď už je situace jiná. Máme tu docela dost držitelů grantů, máme lidi, kteří působí v ERC panelech, a dokonce i několik těch, kteří panely vedli nebo vedou. Proto už nemá smysl, aby se workshopů účastnili žadatelé, kteří na to nejsou připraveni. Pokud se sami iniciativně nezajímají o to, o co chtějí žádat – tedy pokud se dopředu neseznámí s tím, co je ERC, nepodívají se na úspěšné granty, které už dnes není problém v komunitě získat, nezúčastní se Národního informačního dne, kde vystupují skvělí vědci a připojuje se i prezidentka ERC – pak nemá smysl, aby o ERC žádali.

Když se nám takoví lidé objeví na workshopech, je to zátěž pro všechny. Pro ty, kteří se snaží pomáhat, i pro ty, kteří jsou připraveni. A vlastně to znemožňuje efektivní práci. Proto změna, k níž bylo nakročeno už v minulém roce, bude teď ještě výraznější: opravdu se zaměříme na kvalitu žadatelů na vstupu.

Nemáme jinou možnost, než posuzovat žadatele podle materiálů, které nám pošlou. A budeme důsledně trvat na tom, aby tyto materiály dávaly obraz o tom, že z dané myšlenky je možné během jednoho roku vytvořit projekt pro nejbližší výzvu, a že žadatel je kredibilní – tedy že s velkou pravděpodobností může v daném směru dosáhnout výrazného výsledku.

Zájem o tyto workshopy je obrovský. Existuje do budoucna nějaká reálná šance, že by se workshopy mohly rozšiřovat, tedy jejich kapacita?

Tady je v podstatě nepřekročitelná bariéra. Nemůžeme na takových workshopech pracovat týdně. Není kdo by to dělal, protože k tomu potřebujeme experty, kteří mají zkušenosti s ERC, sami vedou své projekty a jsou velmi vytížení. Můžeme je zatížit jen v únosné míře, jinak by ta práce nebyla možná.

Ta práce není organizována státem, ani žádnou institucí, s výjimkou naprosto výjimečné podpory Technologického centra Praha, které zajišťuje všechny možné organizační i odborné stránky, včetně rozpočtu a technických aspektů projektů. Ale i tak to celé závisí na čase, který tomu mohou daní experti věnovat.

Realistické je mít v jednom běhu workshopu, tedy v jednom workshopu dané vědní oblasti, kolem dvaceti lidí. Víc není možné, protože víc se během jednoho dne zvládnout nedá. A pokud bychom to chtěli rozšířit, museli bychom velmi výrazně navýšit počet expertů. To ale v tuto chvíli není možné. Někteří experti navíc sami slouží v panelech nebo jsou hodnotiteli, takže se v daném roce nesmějí účastnit přípravy grantů. Kapacitně to tedy zvládnout nelze.

Nicméně i toto omezení – tedy zhruba tři skupiny po dvaceti lidech, když vezmeme tři oblasti věd, což je asi šedesát lidí – by při kvalitní přípravě mohlo přinést výrazný posun. Kdyby se nám podařilo mít na vstupu do workshopů opravdu velmi dobře připravené účastníky, kteří budou zralí na podání grantu, v optimální fázi kariéry a s výborně promyšlenou myšlenkou, a půjde už jen o dotažení návrhu, mohli bychom z toho při rozumné výtěžnosti získat třeba dvacet grantů ročně plus další lidi, kteří se dostanou do druhého kola a mohou být financováni například prostřednictvím programu ERC CZ.

Kdybychom dávali dvacet grantů ročně, byl by to obrovský pokrok oproti současnému stavu. To je ale myslím maximum, čeho lze v dané chvíli dosáhnout. A mít šedesát perfektně připravených účastníků je zatím nad možnosti našeho prostředí, které je ve vztahu k ERC stále velmi zanedbané, protože se zde promrhalo mnoho let.

Co byste tedy poradil vědcům a vědkyním, kteří chtějí podat žádost, ale na workshop by se nedostali?

Nevzdávat to. To není žádný problém. Navíc se rozšířila okna způsobilosti pro kategorie Starting a Consolidator, na které jsou workshopy zaměřeny. Takže rozhodně není všem dnům konec.

I kdyby se někdo rozhodl, že když se na workshop nedostal, letos grant podávat nebude, není to žádná katastrofa. Znamená to buď, že myšlenka ještě není dobře zpracovaná, nebo že byla podána tak, že ji ti, kdo hodnotili vstup, nepochopili. Ale i to je určitá výpověď. Je to výpověď o obou stranách. Mohlo se stát, že hodnotitelé něco nepochopili, ale protože jde o velmi zkušené lidi, znamená to zároveň, že podobný problém by mohl nastat i při hodnocení samotného grantu.

Takže opravdu není všem dnům konec, když se člověk někam jednou nedostane. A tady to platí dvojnásob. Není vůbec řečeno, že účast na workshopu je podmínkou podání dobrého grantu. Za ty roky, co se tím zabýváme, jsem byl – pokud to vztáhnu jen na sebe – v kontaktu s mnoha stovkami žadatelů, a to jak těch, kteří workshopy absolvovali, tak těch, kteří na nich nebyli. Podobně je tomu i u dalších expertů spojených s ERC. Dobrý grant je tedy možné připravit i jiným způsobem než účastí na workshopu.

Samozřejmě workshopy pomáhají a lze to i doložit, ale nejsou jedinou cestou. Není žádná katastrofa, když to jeden rok nevyjde. Má to ale i druhou stránku: pokud se člověk chce na workshop dostat, musí pro to udělat maximum. Musí se připravovat rok dopředu. Chce-li jednou podat grant, musí se podívat, jak takové ERC granty vypadají, jak vypadají v jeho oboru, jak jsou strukturované panely, kdo v nich zasedá, jaké projekty v daném panelu prošly. A měl by se zúčastnit Národního informačního dne rok předem, protože tam se mluví o tom, co se v ERC děje, ukazují se granty a diskutuje se, co je dobré a co není dobré udělat. Je to velmi užitečné.

Jinými slovy: nasát do sebe co nejvíce informací a připravit se na podání grantu. Nemá vůbec smysl si jen vzpomenout, že teď jdu na workshop, narychlo něco spíchnout, vzít abstrakt nějakého článku a poslat ho. Takhle to nefunguje a ani fungovat nemůže.

Často říkáte, že větší zodpovědnost za podporu žadatelů o granty ERC by měly převzít také samotné hostitelské instituce. Co podle vás dnes českým institucím nejvíc chybí?

Když jsme začínali, podpora na institucích nebyla v podstatě žádná. Pak se některé instituce toho chopily a začaly budovat své systémy. Na Univerzitě Karlově jsme tomu říkali ERC pipeline. Masarykova univerzita měla svůj systém podpory, něco bylo v Olomouci, něco v Budějovicích. Začalo se to trochu zlepšovat, ale bylo to velmi heterogenní.

Co by tedy instituce měly dělat? Především to, o čem jsme už mluvili. Když chce žadatel psát grant a získat podporu prostřednictvím workshopů – protože to je série workshopů, minimálně tří, lépe čtyř, pokud se dostane do druhého kola – musí být připravený. Neměl by se tam ptát na naprosto základní věci, měl by vědět, do čeho jde. A o to se musí postarat instituce. To nelze řešit individuálně s žadatelem na národní úrovni.

Naopak právě práce institucí s žadatelem umožní efektivní práci na národní úrovni.

4 Setkávání expertů se žadatelem je podmíněno tím, že ti lidé už mají projekt téměř hotový. Jinými slovy: z dobrého projektu, který je připraven ke zrodu, je možné udělat výborný projekt. K tomu mohou workshopy výrazně prospět. Ale nemá cenu, aby z ničeho vytvářely něco, co sotva projde prvním kolem. To je mrhání časem a energií.

Instituce tedy mají být zodpovědné za základní přípravu žadatelů. Druhá věc je individuální vedení. To také nelze dělat na národní úrovni. Není možné, aby experti, kteří zajišťují workshopy, převzali šedesát lidí a jako mentoři je dovedli až k podání grantu. To fyzicky zvládnout nejde. To musí dělat jednotlivé instituce.

Když jsme s Petrou Perutkovou a Zuzanou Čapkovou, tehdejšími národními kontaktními osobami pro ERC, v roce 2020 sepsali základní materiál o tom, jak by měla podpora podávání ERC grantů v České republice vypadat, jedním ze tří pilířů byla právě podpora na úrovni institucí. Je to všechno napsané, materiál není tajný, visí na webu a rozesílali jsme ho všem institucím. Jsem rád, že na řadě míst se to už děje – u některých bych řekl konečně.

To je naprosto zásadní. My můžeme v rámci workshopů uchopit dobře připravený projekt a posunout ho dál. Jeho dokončení ale musí ohlídat samotná instituce. Bez přípravy na začátku, provázení v průběhu a dohledu nad dokončením se to nemůže pohnout dopředu.

Vy jste v úzkém kontaktu s žadateli o granty ERC. Jak sami vědci vnímají podporu svých institucí?

To je velmi různorodé. Nedá se to posoudit univerzálně. A ani to nutně nezávisí na institucích jako celku, například univerzitách nebo Akademii věd. Může to být velmi individuální, závisí to na lokálním prostředí. V rámci velkých institucí najdete části, kde to funguje výborně, a jiné, kde to nefunguje vůbec. Takže na to se nedá dát jednoduchá univerzální odpověď.

Ale já bych se ještě vrátil k tomu, co je vlastně účelem národního systému podpory, který jsme za těch patnáct let vytvořili spolu s řadou vynikajících kolegyň a kolegů. Mně připadá velmi nešťastné, když se o ERC mluví jen v souvislosti s počty grantů – že se musí zvýšit počty grantů a podobně. To je špatně.

To, co musíme udělat, je změnit domácí prostředí tak, aby z něj ty granty pak přirozeně vyrůstaly. Aby bylo normální součástí každodenní vědecké práce, že ti nejlepší, kteří jsou schopni vést tým, si jednou podají ERC grant. K tomu musíme dospět. To byl a stále je náš cíl.

Chceme vytvářet komunitu lidí, kteří mají něco společného: získali grant, nezískali grant, působili v panelech, účastní se workshopů – a snaží se kolem sebe vytvářet prostředí, které funguje. Proto jsou workshopy dělané tak, jak jsou dělané. Všichni se účastní zpětné vazby, slyší připomínky k projektům ostatních, sami prezentují své myšlenky před ostatními. Nehraje roli, odkud kdo je. Je to příklad bezpodmínečné podpory lidí navzájem a vytváření komunity spolupráce.

Věda totiž není o soutěžení, předhánění a žebříčkách. Věda je o spolupráci. Soutěž se ve vědě používá jen jako prostředek k tomu, aby bylo možné najít nejlepší projekty a nejlepší lidi pro danou podporu. Ale to není podstata. Podstata je spolupráce. A o tu se snažíme.

Proto jsou workshopy něco úplně jiného než individuální mentoring. Pokud někdo dostává jen individuální mentoring a nedostane se do tohoto širšího prostředí, jedna důležitá část mu chybí. A navíc individuální vedení může vést ke zúžení pohledu, zatímco setkávání se s ostatními vede naopak k jeho rozšiřování. Je to tedy nejen vytváření komunity, ale i boj proti fragmentaci vědy, která je dnes jednou z jejích velkých nemocí. Lidé si přestávají navzájem rozumět.

Když se teď od českého prostředí posuneme k samotné ERC: i ta dnes řeší celou řadu výzev. ERC funguje na principu bottom-up, kdy vědci sami určují, co stojí za zkoumáním. Zároveň v Evropě sílí politický tlak na to, aby byl výzkum více zaměřen na strategické priority. Může podle vás tento tlak časem změnit i samotný charakter ERC?

To je velká otázka a souvisí s mnoha věcmi. Nebude snadné to rozebrat celé, ale pokusme se.

První otázka je, čím je vedena snaha po poznání nového. Je vedena zvědavostí. To znamená, že jednotlivec se musí zajímat o nějaký problém, musí pro něj být důležitý a musí ho opravdu zajímat. To ale zároveň neznamena, že každý, kdo má zajímavý problém, má automaticky právo na financování. Peníze se musí odněkud vzít.

Tady tedy máme dvě věci. Když přijdu s bottom-up projektem, musím umět vysvětlit, proč je ten problém důležitý. Nejen pro mě a pro malou skupinu kolegů v oboru, ale obecně. Třeba metodologicky, nebo tím, že může přinést praktický užitek. To se od financování oddělit nedá. Ta otázka „proč“ je naprosto zásadní.

A tady už je propojení se strategickými prioritami. Myslet si, že nejlepší vědci na světě jsou tak hloupí, že se nebudou zabývat strategickými problémy a budou se věnovat nějakým malichernostem, je samozřejmě nesmysl. Pokud tedy nepomineme důraz na vysvětlení toho, proč má být daná věc financována, nemůžeme se se strategickými otázkami minout.

Přesně to ERC dělá. Ty dvě základní otázky – co a proč – jsou naprosto zásadní. ERC bývá často vyčítáno, zejména u nás, že je jen o základním výzkumu. To ale není pravda. Od samého počátku se mluví o frontier research, tedy o hraničním výzkumu a o myšlenkách. Klidně můžete přijít s projektem, který povede k velmi praktickému výsledku, třeba k nějakému novému nástroji nebo metodě. Ale nebude to projekt ERC, pokud za tím nebude nová myšlenka.

Jestliže je to jen skládání už známých věcí dohromady, může to být velmi užitečné, ale nepatří to do schématu ERC. ERC chce jít za velkými objevy, za něčím, co může skutečně ovlivnit daný obor. Musí tam být nová myšlenka, bez které by to nešlo. To je jediná podmínka. Ale výsledek může být i ryze praktický. Takže rozpor mezi bottom-up přístupem a strategickými tématy je do značné míry uměle vytvářen a často plyne z nepochopení a z neznalosti. U nás to bylo v těch minulých letech velmi časté. O ERC hodně mluvili lidé, kteří o tom vlastně vůbec nic nevěděli a ani se o to nezajímali.

ERC vystupuje velmi autonomně a snaží se být opravdu nezávislá. V tomto směru je zajímavé i to, že prezidentka ERC kritizuje návrh jednotných pravidel, tzv. Single Rulebook, pro 10. rámcový program. Proč podle vás tato pravidla odmítá?

ERC vznikla mimo jiné jako reakce na neefektivní vynakládání peněz na evropskou vědu. Zjistilo se, že se investují relativně velké prostředky, ale výsledkem jsou často hlavně výkazy a dokumenty ve skříních. A lidé, kteří ERC zakládali, pochopili, že nelze postupovat podle stejných pravidel, která tehdy platila pro jiné evropské programy. ERC s tím bojuje od samého počátku.

Proč to nejde? Protože pro každou kategorii vědy, výzkumu, vývoje a inovací musí platit jiné postupy, které vedou k cíli. Pokud je cílem dosáhnout nového poznání, o němž předem nevím, jak bude vypadat, musím přijmout riziko, že výsledku, který jsem původně zamýšlel, vůbec nedosáhnu. To ale neznamena, že jsou ty peníze vyhozené. Pokud je problém dobře zvolen a řešitel kvalitní, může se stát, že se sice nevyřeší původní otázka, ale objeví se něco jiného, možná ještě významnějšího. Je to vedlejší produkt cesty, kterou přece dopředu nemohu znát.

Zatímco když něco vyvíjím na základě již existujících znalostí, vidím dopředu mnohem lépe, co bude třeba udělat, aby vznikl funkční výsledek. To je úplně jiný způsob práce. Neříkám, že je něco lepší nebo horší. Je to prostě jiné.

Proto není možné, aby pro všechny typy projektů platila stejná pravidla. U ERC nedává smysl chtít přesně popisovat milníky a patníky na cestě, když nevím, jaká ta cesta bude. Nevím, jestli povede doleva, doprava, dopředu nebo dozadu. Kde tedy ty patníky sázet? To nedává smysl. Naopak u vývoje je to užitečné, protože tam dopředu mnohem lépe vidím, co je třeba udělat a v jakém sledu.

Říct, že to vše zvládneme jedním způsobem organizace, jedním způsobem hodnocení a jedním souborem pravidel, je absurdní. Nemůže to fungovat.

7 **Mluví se také o tom, že výše grantů ERC se dlouho nezměnila a inflace postupně snižuje jejich reálnou hodnotu. Dává podle vás smysl maximální výši grantů po letech zvýšit?**

Nepochybně. Když si vezmete, že ty částky byly stanoveny na počátku a trvají dodnes, ztratily reálnou hodnotu velmi výrazně – možná na polovinu, možná i víc. Přesné číslo neznám, nezajímá mě se o to, ale je zřejmé, že zejména pro obory závislé na experimentech, laboratořích, drahém vybavení nebo velkých týmech, jsou ty prostředky čím dál méně dostačující. A to platí i pro některé společenské a humanitní obory, třeba tam, kde se dělají velké studie a sbírají rozsáhlá data.

ERC zároveň čelí situaci, kdy z rozpočtových důvodů řada kvalitních projektů nedosáhne na financování. V Česku pro ně funguje jako určitá záchranná síť program ERC CZ. Jak tento program hodnotíte?

ERC CZ je skvělý program. To je to nejlepší, co v Česku v této oblasti vzniklo, a je dobře koncipován. Je ale velmi důležité, aby se zjednodušila jeho implementace.

ERC CZ je založen na principu přejímání hodnocení z ERC. To znamená, že projekty, které dosáhly v druhém kole vysokého hodnocení, ale nedostaly se na financování, mají za sebou už velmi kvalitní posouzení. Když člověk se zkušeností z panelů čte, co o

projektů napsal panel a hodnotitelé, často je zřejmé, že nemá smysl o něm už příliš diskutovat. Prostě je potřeba ho financovat.

Naopak u projektů, které sice postoupily do druhého kola, ale dostaly hodnocení B, není situace tak jednoznačná. Tam totiž známka B může znamenat velmi širokou škálu věcí. V prvním kole se hodnotí jen první část projektu, tedy základní idea a strategie. Ve druhém kole pak přichází detailní popis metodologie a toho, zda projekt opravdu může vést k něčemu zásadnímu. Může se stát, že projekt projde do druhého kola díky silné první části, ale ve druhé části už se ukáže, že tam vlastně není dost obsahu. Proto je u těchto projektů potřeba se na ně dívat pečlivěji.

Kdyby bylo peněz dost, nebylo by špatné financovat všechno. Jenže do budoucna to tak nebude. Navíc se dá očekávat nárůst počtu projektů, které se budou dostávat do druhého kola. Souvisí to i se změnou v ERC, kde je nyní pevně stanoveno, že do druhého kola může v rámci každého panelu postoupit maximálně 44 projektů. To je maximální číslo, ale některé panely mají 150 žádostí a jiné 60, takže situace se bude lišit. Pravděpodobně nám v některých panelech vzroste počet žádostí, které postoupí do druhého kola.

Program ERC CZ proto musí být nastaven tak, aby byl realizovatelný s minimální energií. Nemá smysl vytvářet další složitý hodnoticí aparát, když už máme za sebou vynikající evropské posouzení. V ERC navíc fungují jednotlivé panely, které projekty detailně hodnotí, kdežto program ERC CZ pak vlastně porovnává projekty napříč těmito panely. A zároveň je potřeba odbourat české administrativní přílepy – tedy vykazování spousty různých dokumentů, zbytečných souborů a pseudo-hodnocení výsledků. To nedává smysl. Mělo by se to dělat co nejvíc ve stylu ERC.

Jak říkáte, u ERC CZ občas zaznívá kritika administrativní náročnosti. Některé země se ale vydaly jinou cestou. Například Litva převedla část prostředků z kohezních fondů do Horizontu Evropa, takže kvalitní nepodpořené projekty mohou běžet v evropském režimu. V praxi pak grant funguje jako standardní grant ERC. Nebyl by takový model pro řešitele jednodušší než současný ERC CZ?

My jsme s ERC CZ začali mnohem dřív, než se podobné kohezní nástroje začaly využívat jinde, takže bych to úplně nestavěl proti sobě. Ale myslím si, že využití kohezních fondů tímto způsobem by bylo velmi účelné. Není mi úplně jasné, co tomu v českém prostředí brání, a myslím si, že by to bylo jedno z nejúčelnějších strategických použití těchto prostředků.

Když odhlédneme od ERC CZ a podíváme se obecněji na český systém financování vědy, přijde vám dnes příliš byrokratický?

Nepochybně ano. A těch důvodů je mnoho. Nechci tím kritizovat nějaký konkrétní program, ale my se prostě nejsme schopni zbavit přístupu, že vědce je potřeba hlavně kontrolovat. Tedy že je potřeba vykazování výsledků, jejich kontrola a administrativa. Jenže to není výsledek vědy.

Pokud chceme z vědy něco skutečně dostat, musíme na to jít jinak. Počty různých ukazatelů a byrokratických výstupů vědu kontrolovat neumí. Musíme se rozhodnout, zda chceme dosahovat výrazných objevů a držet krok se zeměmi, které jsou dál, nebo zda chceme pokračovat systémem, který všechny jen zatěžuje.

Jasným ukazatelem, že je něco špatně, je situace, kdy je psaní grantu chápáno jednoznačně jako zátěž. Psaní ERC grantu je velmi náročné, ale je velmi náročné proto, že se srovnáváte s nejvyšší světovou špičkou. Zároveň si při tom ujasníte, co vlastně chcete dělat, co děláte v daném srovnání dobře a co ne. To je mimořádně užitečné pro vaši budoucí práci.

U národních grantů, protože jsme malá země, to nemůže být úplně stejné. Ale rozhodně nedává smysl, aby v národních grantových soutěžích byla úspěšnost srovnatelná s ERC. Takové grantové financování ztrácí smysl.

9 Možná je dobré se ptát, co je vlastně účelem grantového financování. Rozhodně jím nemá být doplňkové financování rozpočtů organizací tak, aby týmy vůbec přežily. To je nesmysl – zvláště když je v systému tak málo peněz, že třeba u GA ČR je úspěšnost kolem patnácti procent. V základním výzkumu je to opravdu problém.

Účelem grantového financování by mělo být nastavit určitou hierarchii ve vědě. V tom smyslu, že ve vědě vždy budou lidé, kteří povedou, a lidé, kteří budou spolupracovat v týmech. Jinak to nejde. Ne každý má stejné dary a schopnosti. A právě k tomu slouží ERC – od počátku bylo jeho cílem vychovávat vedoucí osobnosti evropské vědy. A v menším měřítku by to mělo být cílem i národního účelového financování.

Soutěž by měla systém zatěžovat co nejméně, ne ho vyčerpávat. Nad tím bychom se měli velmi zamyslet.

Kdybyste měl jmenovat jen jednu jedinou věc, která by českému systému financování nejvíc pomohla, co by to bylo?

Odstranění byrokracie.

Takže jsme zase zpátky u byrokracie.

Odstranění byrokracie a důvěra. Chtít po vědcích, aby riskovali roky své práce a snažili se dospět k něčemu významnému, co bude službou veřejnosti, a přitom je každodenně kontrolovat a nutit je vykazovat každou hloupost, prostě nejde dohromady.

Podpoře žadatelů o granty ERC se věnujete řadu let. Co vám to osobně dává a proč vás to stále baví?

Dává mi to hodně, protože potkávám skvělé mladé lidi, kteří jsou skvělí nejen odborně – a to je na tom fascinující. Naprostá většina, a to slovo „naprostá“ je tady opravdu na místě, je skvělá i osobnostně. Mají v sobě takové ty vlastnosti: poctivost, náročnost, pokoru. Vědomí, že ta věda, kterou dělají, není všechno. Není nutně to nejhlavnější v životě, ale že když dělají svoji práci, tak ji chtějí dělat pořádně, bez kompromisu na kvalitu. Samozřejmě s tím, co je člověk v dané chvíli schopen udělat – ne že by se z toho měl zbláznit a skončit v blázinci.

To je obrovský dar. To je prostě něco, co vás pohltí. A i když je to velmi náročné, bere to hodně času, hodně energie a člověk tím nutně musí opustit něco jiného, co by ho taky bavilo. Ale když se pak setká s těmi kolegy a kolegyněmi, tak to je radost. Čirá radost.

Čili to je asi ta největší věc, kterou z toho člověk může mít. Ale taky se snažím jim říkat, že to největší, co ze setkávání na workshopech máme, je vytváření vzájemné komunity. Že prostě vidíme věci stejně, jsme na sebe velmi nároční, říkáme si věci na rovinu, ale bez toho, abychom chtěli něco srovnávat do žebříčků. Že bychom říkali, tamti jsou úspěšnější než jiní, nebo že by se nám do toho pletlo ego.

10 Když říkáme, že je něco špatně, tak to říkáme proto, že si myslíme, že to je špatně. Ne proto, že bychom tvrdili, že máme jedinou pravdu a že všechno víme. Jen říkáme to, co můžeme říct na základě našich vědomostí, zkušeností a znalostí. Řekneme to rovnou, přímo. Není čas chodit kolem dokola. A to je uzdravující.

Jeden z obecných problémů společnosti je podle mě nepochopení toho, co vlastně znamená přátelství. Možná je to silné slovo, ale když chci někomu prospět a vidím, že něco není dobře, tak mu přece prospěju tím, že mu to řeknu. Teď nemluvím o situacích, kde se to dělat nedá, ale tady mluvíme o hodnocení vědecké práce. A tady žádné takové omezení není. Tady je opravdu potřeba říct: tohle asi není dobře.

K tomu ale patří empatie. A musí být jasně vidět, že nám na sobě navzájem záleží. A tohle vytváří krásnou atmosféru na workshopech. To je dar. Veliký dar. To mě v tom drží.

Říká profesor Zdeněk Strakoš, koordinátor expertní skupiny na podporu žadatelů o granty ERC. Pane profesore, děkuji za rozhovor.

Děkuji za trpělivost a pochopení.